

ΚΛΕΙΩ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ

ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ.

Τόμος Γ'.
ΑΡΙΘΜ. 15 (63).

Συνδρομή, ἀρχομένη ἀπὸ 1. Ἰανουαρίου καὶ 1. Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους, ἐξάμηνος μόνον
καὶ προπληρωτέα: Πενταχού φράγκ. χρ. 10 ἢ μάκ. 8.

ΕΤΟΣ Γ'.
τῇ 1/13. Αὐγούστου 1887.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

Ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τῆς Ἀρκαδίας παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν κατὰ τὸ 1815. Ἐξεπαιδεύθη αὐτόθι τὰ πρῶτα μαθήματα, τὰ δὲ γυμνασιακὰ ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ Γενναδίῳ, ὅστις ἐδίδαξε καὶ ἐμόρφωσε ὅλους τοὺς ἀριστεῖς τοῦ ἔθνους μας κατὰ τὴν προηγουμένην γενεάν. Τῷ 1840 ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἤκουσεν ἐπὶ ἐξ ἔτη φιλολογίαν ἐν Schulpforte τῆς Σαξονίας, ἐν Βερολίῳ, Λειψία καὶ Βόννῃ. Ἐπανελθὼν κατὰ τὸ 1846 εἰς Ἀθήνας διωρίσθη Καθηγητὴς ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ καὶ τὸ 1847 ὑφηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθωνος. Τῷ 1849 ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διδασκαλία τῶν „Ἑλληνικῶν ἀρχαιολογιῶν“ ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῆς. Κατὰ τὸ 1852 ἀνεδείχθη Ἐπίτιμος Καθηγητὴς ἐν αὐτῷ καὶ Καθηγητὴς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Ἀθηνῶν, τὸ δὲ 1858 Τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιολογιῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὁποῖος καὶ διατελεῖ μέχρι σήμερον, τετράκις μέχρι τοῦδε ἐκλεχθεὶς Κοσμήτωρ τῆς οἰκίας Σχολῆς, πολλάκις Συγκλητικὸς καὶ κατὰ τὸ 1871—72 Πρύτανις.

Ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἄλλοτε διδασκάλων, νῦν δὲ συναδέλφων αὐτοῦ, ἀφιερῶθη ἔλος εἰς τὴν θεραπείαν

ΚΛΕΙΩ. ΤΟΜΟΣ Γ'.

καὶ διδασκαλίαν τῆς ἰδίας ἐπιστήμης, συγγράφων καὶ ἀπὸ τῆς ἑδρας μορφῶν τὴν νεολαίαν. Οὕτω κατὰ τὸ 1847 ἐξέδωκεν „Ἱστορίαν τῆς ἐν Δημητσάνῃ παλαιολόγου Ἑλληνικῆς σχολῆς“, τὸ 1849 μεταφράσας ἐξέδωκε τὴν Λατινικὴν Γραμματικὴν τοῦ Δανοῦ Ν. Μαδβιγίου, καὶ τὸ 1851 ἰδίαν ἐπίτομον Γραμματικὴν τῆς Λατινικῆς καὶ Χρηστομάθειαν αὐτῆς πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ Γυμνασίων.

Κατὰ τὸ 1871 ἔγραψε σοβαρὰν ἐπιστημονικὴν πραγματείαν „Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ρωμαίους καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν πρὸς ἐκπολιτισμὸν τούτων“, ὡς πρυτανικὸν αὐτοῦ λόγον. Ἀπὸ τοῦ 1872—1882 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Στεφάνου Κουμανούδη τὸ γνωστὸν ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν „Ἀθήναιον“, εἰς δέκα τόμους, ἐν οἷς περιέχονται πλεῖστοι φιλολογικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ διατριβαὶ αὐτοῦ καὶ ἐτι πλείονες ἐν ἄλλοις περιοδικοῖς καὶ φυλλαδίοις.

Αἱ πρὸς ἐμπύχωσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν καὶ πρὸς ἀνασκαφὴν καὶ περιφρούρησιν τῶν πατρίων θησαυρῶν ἐκδουλεύσεις τοῦ σεβαστοῦ Καθηγητοῦ εἶνε ἰσάξιοι πρὸς τὰς τῶν ὁμοτίμων καὶ παλαιῶν αὐτοῦ συναδέλφων Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ καὶ Στεφάνου Κουμανοῦδη. Ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τῆς σήμερον διατελεῖ μέλος τοῦ

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

Καθηγητὴς τῆς Λατιν. Φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1852 τακτικὸς ἐταῖρος αὐτῆς, συγγράφας καὶ ἐκδοὺς τῷ 1879 τὴν ἱστορίαν τῆς ἐταιρίας ταύτης. Πρῶτος ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης ἐποίησε γνωστὸν εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον, ὅτι τὰ τέως παρὰ τὴν Ναυπλίαν σπήλαια εἶνε πανάρχαιοι τάφοι, σύγχρονοι ἄλλων ὁμοίων ἐν Ἀργολίδι καὶ Ἀττικῇ, ἐπιβεβαιωθέντος τούτου καὶ δι' ἀνασκαφῆς καὶ εὐρέσεως νέων τάφων παρ' αὐτοῖς καὶ κτερισμάτων παναρχαίων. Συχνὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα περιερχόμενος συνετέλεσε πρὸς σωτηρίαν τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ἐπὶ τῆς προεδρίας αὐτοῦ κατὰ τὸ 1880 τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ὑπέδειξε τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐν

τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφῆς καὶ ἐπεχείρησεν αὐτὴν διὰ τοῦ Ἐφόρου Π. Καββαδία, ἧτις ἀποκαλύπτει ὁσημέραι σπουδαῖα τῆς ἐλληνικῆς τέχνης μνημεῖα.

Τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ Εὐθυμίου Καστόρχη σπουδαιότητα ἐκτιμήσαντα δύο ζένα Ἀρχαιολογικὰ Ἰνστιτούτα, τὸ τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βερολίνου, ὠνόμασαν αὐτὸν μέλος ἀντεπιστέλλον, ὃ δὲ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος ἐτίμησε τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀνδρὸς διὰ τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος.

* * *

Η ΠΡΟΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ.

Τὸ ἐν τῇ „Gegenwart“ ὑπὸ τινος „Φιλοσόφου“ δημοσιευθὲν ἄρθρον περὶ τοῦ βιβλίου μου „ἡ προφορά τῆς Ἑλληνικῆς“ ἀπέλαυσε τῆς τιμῆς τοῦ νὰ μεταφρασθῇ ἐν τῇ „Κλειῷ“, φοβοῦμαι δὲ μή τινες, ἐνδεῶς πως περὶ τὴν φιλολογίαν ἡσκημένοι, Ἕλληνες ἀναγνώσται περιέπεσαν εἰς ἐλαφρὰς ἀμφιβολίας, ὑποπτεύοντες μὴ ἐπὶ τέλους ἔχῃ δίκαιον ὁ „Φιλόσοφος“. Ὅπως δὴ ποτε τὸ ὑγιὲς ἐνστικτὸν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ προσφύλαξε μέχρι τοῦδε ἕκαστον τῶν τέκνων του τοῦ νὰ αἰσθάνεται κλίσιν τινά, ἔστω καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ μόνον, πρὸς τὴν ἀποτρόπαιον προφοράν, ἡ ὁποία ἐφευρέθη ὑφ' ἐνὸς σχολαστικοῦ καὶ διατηρεῖται ὑποστηριζομένη ὑπὸ σχολαστικῶν.

Ἐν τῇ παρασκευαζομένῃ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου μου „ἡ προφορά τῆς Ἑλληνικῆς“ θὰ ὁμιλήσω ἐκτενέστερον περὶ τῶν ἐνστάσεων τοῦ „Φιλοσόφου“. Πάντως ὅμως οὐδὲν καινόν μοι εἶπεν οὗτος· ὅλα ἀνέγνω καὶ ὑπερανέγνω ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν συναδέλφων του. Ὅτι δὲ φράσεις ὡς „παιδαριώδης“ δὲν εἶνε ἀποδείξεις, ἡδύνατο μᾶλλον νὰ ἐφαρμόσῃ ἐφ' ἑαυτοῦ ὁ κύριος Καθηγητὴς — ἐπειδὴ τοιοῦτός τις φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ „Φιλόσοφος“.

Κατ' οὐσίαν ὅλον τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἐλληνικῆς προφορᾶς εἶνε τὸ ἐξῆς· ἀφ' οὗ οὐδεὶς δύναται μετὰ βεβαιότητος ν' ἀποδείξῃ πῶς ὠμίλουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, δηλαδὴ οἱ Ἕλληνες τῆς 5^{ης} καὶ 4^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, πρέπει ν' ἀποφασισθῇ, ἐὰν ἔχῃ τις τὸ δικαίωμα νὰ πλάσῃ μίαν οἰανδὴ ποτε τεχνητὴν προφοράν τῆς ἐλληνικῆς, ἢ ἐὰν πρέπει νὰ παραδεχθῇ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀδιάφορον ἂν ᾖ ἢ μὴ ἢ αὐτὴ καὶ ἡ ἀρχαία, ἐν τούτοις ἄνευ ἀμφιβολίας καὶ πραγματικῶς εἶνε ζωντανή;

Δυνατὸν νὰ ὠμίλουν οἱ ἀρχαῖοι ἄλλως παρὰ οἱ νέοι Ἕλληνες. Εἶνε βεβαιότατον ὅμως ὅτι ὠμίλουν οὐχὶ καθὼς οἱ διάδοχοι τοῦ Ἑράσμου, καὶ ἐξ ἴσου εἶνε βέβαιον, ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες γλωσσικῶς συνδέονται πρὸς τοὺς ἀρχαίους δι' ἀδιασπάστου ἀλύσεως, καὶ ὅτι ἡμεῖς, ἀποδεχόμενοι τὴν προφοράν των, ὁμιλοῦμεν τοῦλάχιστον γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, ἐὰν μὴ ἀπὸ χιλιετηρίδων, ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ὠμίλησαν τὰ ἐλληνικὰ χεῖλη ἑκατομμυρίων καὶ διςκατομμυρίων ἐλλήνων ἀνθρώπων. Ὅλος ἀδιάφορον εἶνε ὁποῖαν τινὰ προφοράν ἐκμανθάνουσιν οἱ Γερμανοὶ χάριν ἐπιστημονικῶν σκοπῶν· δύναται τις νὰ ᾖ διακεκριμένος φιλόλογος μὲ τὴν μᾶλλον φρικώδη προφοράν, καὶ μὲ τὴν ἀγγλικὴν αὐτὴν ἀκόμη. Ὅστις ὅμως μανθάνει νὰ προφέρῃ τὴν ἐλληνικὴν νεοελληνιστί, ἀποκτᾷ συγχρόνως καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ συνεννοῇται πρεπόντως πρὸς τὸν προοδύοντα λαὸν τῆς ἐκτεταμένης Ἀνατολῆς.

Αὕτη εἶνε ἡ πρακτικὴ ὄψις τοῦ ζητήματος.

Τὴν δὲ ἐπιστημονικὴν δὲν δυνάμεθα τόσον συντόμως νὰ πραγματευθῶμεν. Ὡς πρὸς τοῦτο δέον εἶνε νὰ παρέμψω εἰς τὸ βιβλίον μου. Χωρὶς τινὰ μόνον τῆς πραγματείας τοῦ „Φιλοσόφου“, ἀκριβῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐθεώρησε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὡς τὰς ἰσχυροτέρας ἐνστάσεις, θέλω ν' ἀνασκευάσω διὰ βραχείων.

Ἡ κατ' ἐμοῦ ἐπιρριπτομένη ὑπὸ τοῦ „Φιλοσόφου“ μομφή, ὅτι τάχα δὲν ἔχω γνῶσιν ἀκριβῆ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς νέας, τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος Εὐκλείδου, εἰσαχθείσης ὀρθογραφίας, ἐρεῖδεται ἐπὶ παχυλῆς ἀναληθείας. Ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἀναφέρεται ἐναργῶς τοῦλάχιστον ἐν δέκα χωρίοις τὸ ἔτος 403 ὡς ἔτος τῆς ὀρθογραφικῆς ἀνακαινίσεως. Ὅποῖον δὲ πρὸ τοῦ ἔτους τούτου εἶχε σχῆμα τὸ Γ, ἢ τὸ Λ, ἢ τὸ Σ, εἶνε ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον ζήτημα καὶ ὁ κύριος „Φιλόσοφος“, κομπάζων ἐπὶ τῇ πολυμαθείᾳ ταύτῃ, τὴν ὁποίαν δύναται τις ν' ἀντλήσῃ ἀναγινώσκων τὸ πρῶτον τυχὸν διὰ φοιτητὰς ἐγχειρίδιον περὶ ἐπιγραφῶν, ἡθέλησεν ἀκριβῶς ἐμῇ δαπάνῃ νὰ φανῇ ἰδιαζόντως πεπαιδευμένος. Τὸ ζήτημα ἔχει ὡς ἐξῆς· ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἰσχυρίσθην καὶ ἰσχυρίζομαι ἀκόμη καὶ ἐνώπιον τῶν ἐπιγραφῶν, ὅτι ἡ γραφὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οὐδέποτε ὑπῆρξε φωνητικὴ· δὲν ὑπῆρξε τοιαύτη οὔτε πρὸ, οὔτε μετὰ τὸ 403. Πρὸ τοῦ 403 οἱ Ἕλληνες οὐδὲν εἶχον ἰδιαιτέρον σημεῖον διὰ τὸ υ· διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου· ὁ ἔγραφον καὶ τὸ ο καὶ τὸ υ. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ „Φιλοσόφου“ περὶ τῆς „ἀορίστου προφορᾶς“ τοῦ υ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι λεγομένων, ἐὰν ᾖσαν ταῦτα ἀληθῆ, ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ Ὅμηρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ πάντες οἱ ποιηταὶ μέχρι τοῦ 403 δὲν ὠμίλουν σταθερόν τι καὶ καθαρὸν υ. Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα ἐν τῇ γραφῇ δὲν ἡδύνατο νὰ διακρίνωσι μετὰ τοῦτο, τούτου, τούτῃ. Πλείονας δὲ δύναμαι νὰ παραθέσω παρομοίας ἐλλείψεις τῆς τότε ὀρθογραφίας. Ἐντεῦθεν συμπεραίνω μετ' ἀναντιρρήτου βεβαιότητος, ὅτι ἡ γραφὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ἦτο φωνητικὴ. Ὡς γνωστὸν δέ, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα δὲν διέκρινον γραφικῶς μετὰ ξυ ε, ει, η!

Ἐκ παραδειγμάτων, ὡς τὰ ποεῖν καὶ ποιεῖν, οὐδαμῶς ἔπεται ὅτι ἐν τῷ ποιεῖν τὸ οι ἐπροφέρετο ὡς οἱ. Τοῦτο ὑποδεικνύει μόνον ὅτι ὑπῆρχον δύο τύποι ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος, ὁ μὲν ποεῶ, ὁ δὲ ποιεῶ. Ἐπεται ἄρα γε ἐκ τοῦ γαλλικοῦ peux καὶ puis, ὅτι τὸ υ ἐν τῷ puis πρέπει νὰ προφερθῇ ὡς οῖ;! Ἡ μήπως ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς ἀπαντῶντος terrai ἔπεται, ὅτι πρέπει τὸ ae ἐν terrae νὰ προφερθῇ ὡς ai;!